

בעזרת ה' יתברך

ספר
מגדל נאה

פרשת יתרו
שבת קבלת התורה

מאת
נפתלי אהרן וקשטיין

פרשת יתרו

שבת קבלת התורה

וכאמור. פקו, תיבט "כבוד" (ל"ב) עולה בגימ' כמנן "לב" (ל"ב), ותיבט "חכמים" (קי"ח) עולה בגימ' "יקח" (קי"ח), ונמלא, פשתי התיבות הללו רומזים על הפסוק הנזכר, "חכם לב יקח מצות".

* * *

וישמע יתרו בהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (שמות י"ח א'). והנה, חכמינו ז"ל במדרש בראש פרשתינו (שמות רבה כ"ז ב'), וכן במדרש תנחומא בפרשת ויגש (ז'), דרשו את מה שנאמר (משלי ג' ל"ה) "כבוד חכמים ינחלו", שהחכם הנזכר כאן, "זה יתרו", והאריכו פס במדרשים לבאר כיצד זכיה זכה ה"חכם" יתרו ל"כבוד". והנה, בפסוק נאמר בלשון רבים, "חכמים". ובפשטות, כוונת המדרש הוא, ש"יתרו" הוא אחד מן ה"חכמים" שזכו ש"ינחלו" בחייהם "כבוד". דרס, נראה לבאר עוד, שכוונת המדרש הוא, שלאחר שיתרו הלטרף לחתנו, ובא למשה רבינו ע"ה, זכו מעתה גם שניהם יחד, להיות נמנים עם אותם "חכמים" אשר "ינחלו" בחייהם "כבוד".

וישמע יתרו בהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (שמות י"ח א'). והנה, חכמינו ז"ל במדרש בראש פרשתינו (שמות רבה כ"ז ב'), וכן במדרש תנחומא בפרשת ויגש (ז'), דרשו את מה שנאמר (משלי ג' ל"ה) "כבוד חכמים ינחלו", שהחכם הנזכר כאן, "זה יתרו", והאריכו פס במדרשים לבאר כיצד זכיה זכה ה"חכם" יתרו ל"כבוד".

ודגה, מלאנו בגמרא (סוטה 77 י"ג ע"א) ובמדרשים, שדרשו את הפסוק (משלי י' ח') "חכם לב יקח מצוות" על משה רבינו ע"ה, ואמרו פס על הפסוק (שמות י"ג י"ט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", שמשום כך נקרא משה רבינו ע"ה בשם "חכם לב", ואמרו פס, "בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל כולם נתעסקו בזיה (שג מלכים, ט"ז), והוא נתעסק במלוות, שנאמר, חכם לב יקח מצוות". נמלא, שגם משה רבינו ע"ה נקרא "חכם לב". ונראה, שגם דבר זה נרמז באותו פסוק גופו שנדרש למעלה על יתרו חותנו, והוא מה שנאמר (משלי ג' ל"ה), "כבוד חכמים ינחלו",

והוא, על פי מה שדרכו חכמינו ז"ל במסכת אבות (ו' ג') מפסוק זה גופו, ולאמרו, "אין כבוד אלא תורה, שנאמר (משלי ג' ז"ה), כבוד חכמים ינחלו", ומכאן, ש"כבוד" זה האמור בפסוק זה, ואשר נדפס כאן על יתרו, הכוונה היא ל"כבוד התורה". וכמו נחמד לכך יש למלאו בגוף תיבת "יתרו" (תרט"ז), שעולה בגימ' כמנין תיבת "התורה" (תרט"ז).

והנה, גם משה רבינו ע"ה, וגם יתרו חותנו, שניהם נקראים בשם "חכמים", יתרו נקרא "חכם", וכמו שדרכו כאן במדרש, ומשה נקרא "חכם לב", וכמו שדרכו עליו בגמרא (סוטה דף י"ג ע"א) את הפסוק (משלי י' ח') "חכם לב יקח מצות". ואכן, על שניהם מלאנו שהם נקראים על שם "התורה" והמלות. "יתרו", מנין הגימ' של שמו (תרט"ז), הוא על שם שקיבל עליו עול "התורה" (תרט"ז) והמלות, וכאמור. וכן מלאנו על "משה" רבינו ע"ה, אשר על ידו ניתנו "התורה" והמלות לישראל, ועל כן נקראת "התורה" על שמו, "תורת משה", וכמו שנאמר (מלאכי ג' כ"ב), "זכרו תורת משה עבדי אשר ציוויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים".

* * *

וישמע יתרו בהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (שמות י"ח א'). והנה, חכמינו ז"ל במדרש בראש פרשתנו (שמות רבה כ"ז ב'), וכן במדרש תנחומא בפרשת ויגש (ו'), דרשו את מה שנאמר (משלי ג' ז"ה) "כבוד חכמים ינחלו", שהחכם הנזכר כאן, "זה יתרו", והארכו שם במדרשים לבאר כיצד ובמה זכה ה"חכם" יתרו ל"כבוד". ויש

להביא ראיה נפלאה בדרך רמז לדברי המדרש, והוא, בשמו וכינויו של "יתרו" כפי שנקרא בפסוק הראשון שבפרשתנו, "יתרו בהן מדין חותן משה", שראשי התיבות הללו המה נוטריקון של תיבת "חכמים".

* * *

וישמע יתרו בהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (שמות י"ח א'). והנה, בספרי רבותינו הק' מלאנו רמזים שונים על שמו של "יתרו", וכן על שמה של פרשת קבלת התורה בשמו, "פרשת יתרו". יש שרמזו בשם זה, שבני ישראל היו מחוייבים עד קבלת התורה בשבע מצוות בני נח בלבד, ועתה, במעמד הר סיני, נוספו להם עשרת הדברות, וכן עול קיומם של תר"ו המצוות החדשות המשלימות את מספר תר"ג המצוות יתר על ז' מלות בני נח, שאותם כבר היו מחוייבים בהם עד כה, והכי לנו י' דברות ועוד תר"ו מלות חדשות, שיחד הם אותיות "יתרו".

ובעין זה מלאנו גם בשמה של מגילת "רות", שנקראת בשם זה, הן על שמה של "רות", וגם על שם מה שרמזו בשם זה, שלאחר שנתגיירה, נוספו לה תר"ו מלות חדשות, יתר על ז' המלות שנתחייבה בהם עד כה, והם, כמנין תיבת "רות".

ברם, על פי מה שכתבנו למעלה, יש לפרש בפשיטות, שאכן, פרשה זו, "פרשת יתרו", שבתוכה נמלאים גם פסוקי מעמד הר סיני וקבלת התורה, נקראת באמת על שם "התורה". שהרי, הן תיבת "יתרו" (תרט"ז), והן תיבת "התורה" (תרט"ז), שניהם שווים במספרם ובמנין הגימטריא

שלהם, וחושבנא דדין כחושבנא דדין, וכנ"ל.

* * *

וישמע יתרו בהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (שמות י"ח א'). וכתב רש"י ז"ל, "שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתר, על שם שיתר פרעה אחת בתורה, ואתה תחזה (שמות י"ח כ"א). יתרו, לכשתגיייר וקיים המלוות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחיבב את התורה, וחובב הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד' י"א), מבני חובב חותן משה. ויש אומרים, רעואל, אביו של יתרו היה, ומה הוא אומר (שמות ב' י"ח) ותבאנה אל רעואל אביהו, שהתינוקות קוראים לאבי אביהו, אבא". עד כאן לשונו ב"מ הספרי.

לפרש עוד בס"ד, באופן אחר, והוא, שמה שאמרו במדרשים ששבע שמות נקראו לו ליתרו, אין הכוונה לשם שנקרא בו, כי אם לבינויים שמאלנו בתורה. להיטו, שבבינויים אלו הוא מכונה בתורה בלבד, והכוונה היא, שהתורה מכנה אותו בשבעה בינויים אלו. פעם ב"מ הכינוי "יתר", ופעם ב"מ הכינוי "יתרו", ופעם "חובב", וכן כולם. אבל יתרו עצמו, בחיי חיותו, לא נקרא אז בפועל ממש בשבע שמות, כי אם בשם אחד בלבד, והוא, "יתרו". ומעתה יובן מדוע "יתר" ו"יתרו" נחשבים לשני שמות, שהרי אינם כמו מי שהיה לו בתחילה שם אחד ואחר כך השתנה שמו במליאות ממש, ואינו כמו אלל "אברהם", שנשתנה שמו מ"אברם", ומאז ואילך נשתקע ממנו לגמרי השם "אברם".

* * *

והנה, שני הראשונים שבהם, הם, "יתר" ו"יתרו". ונתקשו בזה מפרשי רש"י, שאם כן, יש לנו כאן ששה שמות בלבד, ולא שבע. שהרי, "יתר" ו"יתרו" נחשבים לשם אחד בלבד, שנשתנה בימי חייו מ"יתר" ל"יתרו". והוא, כמו שמאלנו אלל אברהם ושרה, שנשתנה שמותיהם מ"אברם" ל"אברהם" ומ"שרי" ל"שרה", ואילו שמותיהם הראשונים נשתקעו מהם לגמרי, ועל כן אין לנו אומרים שיש להם שני שמות, גם "אברם" וגם "אברהם", גם "שרי" וגם "שרה".

וישמע יתרו בהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (שמות י"ח א'). וכתב רש"י ז"ל, "שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתר, על שם שיתר פרעה אחת בתורה, ואתה תחזה (שמות י"ח כ"א). יתרו, לכשתגיייר וקיים המלוות, הוסיפו לו אות אחת על שמו". עד כאן לשונו ב"מ הספרי.

והקשו מפרשי רש"י, מדוע נקרא "יתרו" עוד טרם שנתגייר, ב"מ "יתר", על שם "שיתר פרעה אחת בתורה", והרי עדיין לא הוסיף אז פרעה "ואתה תחזה", שהרי עדיין לא נתגייר אז. ועל כן יש מי שפירשו, ש"יתרו" היה נקרא באמת ב"מ "יתר" גם קודם שנתגייר, אלל שהוא נקרא כן "על שם העתיד".

והנה, בספר "שפתי חבמים" הביא מדברי המפרשים המיישבים תמיהה זו בכמה אופנים, וראה מה שפירש שם ב"מ זקנינו המהר"ל מפראג (בספרו "גור אריה"), והמהרש"ל, ורבי אליהו מזרחי, ובעל ה"מנחת יהודה". ונראה

והאבות, שדרכה זו שהוצאה בדברי רש"י, וכאשר היא נדרשת ב"מבילתא" צפרשתינו, וכן ב"ספרי" צפרשת בהעלותך (פיסקא ע"ח), חלוקה על דעת ה"מדרש רבה" שלפנינו. ושם פירשו, ש"יתר", הוא שמו שנקרא לו מלידתו, ונקרא כן בתקופת היותו גוי, טרם גירותו, ולא נמלא שם טעם למה נקרא כן תחילה בשם זה. ורק על מה שלאחר מכן נקרא בשם "יתרו", על דבר זה בלבד נתנו שם צמד שתי טעמים. הן על שם "שיתר" פרשה אחת בתורה, והן על ידי "שהוסיפו לו אות ו' לאחר שנתגייר". ונמלא, שדרכה זו, "שיתר" פרשה אחת בתורה, נדרשת שם צמד על השם "יתרו", ולא על מה שנקרא בשם "יתר". ואם כן, לפי דרכת ה"מדרש רבה", אינו קשה כלל קושיית המפרשים. אלא שעדיין נלכך ליישב את דעת ה"מבילתא" וה"ספרי" שהוצאה ברש"י.

ברם, על פי דברינו למעלה, יתיישב לנו תמיהה זו בדרכי פשוט, והכל כדור ומיושב בס"ד. שכן, באמת אין כאן כלל קריאת שמות ליתרו, לא צמוקדס, ולא צמאוחר, כי אם שבעה בינויים בלבד, שהתורה הק' מכנה אותם צינויים אלו בתורה, ואילו יתרו עצמו לא נקרא בשמות אלו בימי חייו, לא קודם שנתגייר, וגם לא לאחר שנתגייר. ואלגב, בפיוט ה"חזקוני" תמה מדוע לא נזכר כנוי נוסף, "רכב", וכמו שמלאנו בדברי הנביאים (ירמי' ל"ה ב'), "מבני רכב הותן משה", ועיין שם מה שחירז.

* * *

וישמע יתרו בהן מדין הותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את

ישראל ממצרים (שמות י"ח א'). וכתב רש"י ז"ל, "שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה, ואתה תחזה (שמות י"ח ב"א). יתרו, לכשנתגייר וקיים המלוות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. עד כאן לשונו בשם הספרי. והנה, עיקר שמו היה "יתרו", ונקרא "יתר" בתורה, פעם אחת בלבד, וכמו שמלאנו צפרשת שמות (ד' י"ח), "וילך משה וישב אל יתר חותנו", וגם צפסוק זה עצמו, הוא כדבר נקרא שוב בשם "יתרו", וכמו שכתוב שם בהמשך הפסוק, "ויאמר יתרו למשה לך לשלום".

והיבן נקרא בשם "יתרו". תחילה מלאנו כן שתי פעמים צפרשת שמות (ג' א'), ושם נאמר, "ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו בהן מדין", ולאחר כך, צפסוק הנזכר למעלה (שמות ד' י"ח), "ויאמר יתרו למשה לך לשלום", ולאחר מכן, צפרשתינו, פרשת יתרו, מתחילת הפרשה (שמות י"ח א'), עד הפרשה ש"יתר בתורה", והיא, פרשת "ואתה תחזה", שתחילתה, צפסוק "ויהי מבחרת" (שמות י"ח י"ג). ולפלא הדבר, שדווקא שם, בסופו עצמו של יתרו למשה, וכן משם ואילך, לא נזכר יותר צפרשה זו בשמו, כי אם בתוארו בלבד, "חותן משה", ותו לא. ולא זו בלבד, אלא שצפס זה, "יתרו", לא נזכר יותר כלל בכל התורה כולה, וגם לא בכל ספרי הנביאים וכתובים.

ונראה לבאר בדרכי אפשר צפ"ד, שכן, תיבת "יתר", פירושו, "שארית", כלומר, משה שנשארו. ותיבה זו, כתובה בתורה, על פי רוב, על דברים "הנותרים", או שעתידים "להיות". ואילו כשצמדקים לציין דבר ש"נוסף", משתמשים צפסוק המילה של "תוספת".

בכדי שלא יאחז יותר מדאי הרבה קוסיות גם על שאר הניסים שנעשו אז לישראל, ויתבטלו גם הם ח"ו. עד כאן דברי פי חכם חן, ונפתים יסק.

והנה, על פי דבריו הק' יבואר הכל על נכון בס"ד, שאכן, משה רבינו ע"ה לא היה מרוצה מעלתו של יתרו, ונמלא אס כן, שדבר זה ש"הוסיף" פרשה אחת בתורה ושעל שמו נקרא בשם "יתרו", לא היה כל כך לכבודו. ולכן באמת לא נזכר יותר בשם זה, תיכף מפרשת "ויחי במחורת", שהיא תחילתה של פרשת "ואתה תחזה". וכל זה נרמז ב"דברי חכמים ויחידותם", צמה שאמרו, "שיתר פרשה אחת בתורה", דהיינו, שבאמת דבר זה היה "מיותר", ולולא שאלותיו ועלותיו של יתרו, היה משה רבינו יכול להמשיך באופן שנהג עד אז, והדבר הזה היה ממשיך להתקיים בדרך גם, וכאמור.

* * *

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (שמות י"ט ו'). הנה, מנהג ישראל קדושים לשמוח עשבים בחג השבועות, לכבוד חג מתן תורתנו הקדושה, וזכר למעמד הר סיני, וכמו שכתב הרמב"א ב"שלח ערוך" (או"ח סימן תל"ד סעיף ג') בשם המהרי"ל. והנה, רבותינו הק' נהגו סלסול בדבר, למלא לכך טעמים רבים וכמוזים נחמדים, ואמרנו גם אנו ללכת בעקבותיהם וליתן טעם חדש ונפלא בס"ד. והוא, על פי מאמר הכתוב בפסוקי מתן תורה, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", ומפרש רש"י, "כהנים, שרים, כמה דלת אמר (שמואל ב' ח' י"ח), ובני דוד כהנים היו", עכ"ל.

ועל שם כך נקרא "יוסף", על שם שאמרה רחל (בראשית ל' כ"ד) "יוסף ה' לי בן אחר". ואכן, כך מלאנו רבות בתנ"ך, אשר תיבת "יתר", למודה לתיבת "הנשארים", או "הנותרים", וכדומה, וכן עם התיבות "אשר יותיר", וכדומה. ואמנם, לפעמים משמש תיבה זו גם כ"תוספת", אך לא בלשון זו ממש, וכמו (קהלת ב' י"ג), "יתרון האור מן החושך", דהיינו, חשוב "יותר", ומכובד "יותר". וכן (קהלת ג' י"ט), "ומותר האדם מן הבהמה", דהיינו, מה שהאדם חשוב "יותר" ומכובד "יותר" מן הבהמה.

ומעתה אס כן, ניתן לפרש בס"ד צמה שאמרו חכמינו ז"ל שנקרא "יתרו" על שם "שיתר פרשה אחת בתורה", שנרמז בדבריהם כוונה טמונה נוספת. לא ש"הוסיף" פרשה אחת בתורה, אלא שהכניס בתורה פרשה אחת, אשר לכאורה עדיף היה לנו בלעדיה, והרי היא לנו כמו שהיא "מיותרת". ויבואר בהקדם מה שמלאנו בסוף הפרשה של "ואתה תחזה", דבר פלא לכאורה, שלאחר שקיבל משה את עלת יתרו חותנו, ותחת אשר היה ראוי להודות לו ולכבד אותו על עלתו הגדולה, הרי אנו מולאים את ההיפך מכך, וכמו שנאמר שם (שמות י"ח כ"ז), "וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו", והלא דבר הוא.

ופירשו על כך בשם הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, שהוא משום שכל מה שנעשה עם ישראל במדבר, היה בדרך גם, וכן עמידת בני ישראל לדין אצל משה היה בדרך גם, ומאחר שיתרו הקשה על דבר זה, ונעשה פרסום על נס נפלא זה, נתבטל הגם, והיה משה כריך מאז והלאה לסיועם של שרי האלפים ושרי המאות וכו', ולכן שלח משה את חותנו תיכף ומיד,

נמצא, שכך אמר להם הקב"ה לישראל לקראת מתן תורה, שאם תקבלו את התורה, "תהיו לי ממלכת כהנים", דהיינו, ממלכה של "שרים". והנה, אמרו חכמינו ז"ל (שבת 77 ע"ב), "האי סליקוסתא, דצה, שלפה, והדר דצה, שריא", ופירש רש"י שם, "סליקוסתא, עשב שהוא נאה למראה ולהריח, וממלאין כל עפר לה, ותוחזין אותו לתוכו, ונותנו לפני שרים, וכשהוא רוצה, נוטלו ומריח בו, ומחזירו למקומו, ואי מצעוד יוס, (דהיינו, מערב שבת), לכה לתוך העפר, ושלפה, והדר לכה, שפיר דמי ליטלה למחר (ביום השבת), ולהחזירה, שהרי הורחב מקום מושבה, והוחלק מצעוד יוס, ואינו מזוז עפר", עכ"ל.

אמור מעתה, שמאחר שישראל נעשו מהיום הזה, יוס מתן תורה, "ממלכת כהנים", דהיינו, ממלכה של "שרים", וכדברי רש"י צביאור תיבת "כהנים", אס כון, לריכס להניח בפניהם מעתה "סליקוסתא", דהיינו, אותם ה"עשבים" אשר הם "נאים למראה וטובים להריח", ואשר נוהגים להניח אותם לפני ה"שרים", וכדברי רש"י שם בגמרא.

* * *

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמור הגבל את ההר וקדשתו (שמות י"ט כ"ג). הנה, לירוף שתי התיבות הללו, "את ההר", אין לנו בתורה כי אס ארבעה פעמים כלבד, וכאן, הוא הראשון שבהם. והנה, שתי תיבות אלו, "את ההר" (תרי"א), עולים בגימ' כמנין "תורה" (תרי"א), וכן כתב רבינו יעקב בעל המורים בפרשת שלח (במדבר, י"ג י"ז).

ונראה לבאר במסורה זו רמז נחמד בס"ד, אודות הנהגת האדם בסדר לימוד התורה הק'. בפעם הראשונה, בפרשתינו, בפסוקי מעמד הר סיני, נאמר, "אתה העדותה בנו לאמור הגבל את ההר וקדשתו", וללמדינו צא, להגביל אותנו בצואינו לדרוש את התורה, שנשמוע על קדושת התורה, כך שלא נדעף בה חס ושלום מ"ט פנים טמא על טהור, ולא על טהור טמא, וכן, שלא לפרש חס ושלום פסוק שלא כלורתה, או שלא כהלכה, וכל כיוצא בזה.

והפעם השניה, בפרשת משפטים (שמות כ"ד ט"ו), ושם נאמר, "ויבם הענין את ההר", וללמדינו צא, שיש בתורה סתרי תורה ורמזים לפונים ומבוסים. והפעם השלישית, בפרשת שלח (במדבר, י"ג י"ז), ושם נאמר, "עלו זה בנגב ועליתם את ההר", ולהורות ניתן לנו, שיש עליה מיוחדת בתורה כאשר היא נלמדת בנגב, דהיינו, בארץ ישראל, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל במדרש (בבאשית דף ט"ז ד') "אין תורה בתורת ארץ ישראל".

והפעם האחרונה, בפרשת דברים (ב' ג'), במקרא שכתוב שם, "רב לכם טוב את ההר הזה פנו לכם צפונה", וכו' רמז נפלא לדבריו של זקנינו הרמ"א (יו"ט ד"ה רמ"ז ד'), שלא יעסוק אדם בקבלה ולא יטויל בפרד"ס עד שימלא כריסו בש"ס ופוסקים, דהיינו, אחר שהרביתם לסוב את ההר הזה בנגלה, רק אז פנו לכם לצפונות התורה ולסודותיה.

* * *

לא תשתחוהו להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלקיך קל קנא פוקד

עוון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשונאי, ועושה חסד לאלפים לאוהבי ולשומרי מצוותי, (שמות כ' ה' ו'). כלומר, שזכויותיו של המקיים את התורה והמלוות, יעמדו לו וללא אלאו ולזרעו אחריו, והקב"ה משלם שכר טוב ללא אלאיהם של הנדיקים והישרים, עד אלפים דורות, להם ולזרעם אחריהם. והנה, לכאורה קשה טובא, שהרי אין העולם מתקיים כי אם ששת אלפים שנה בלבד, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל בגמרא (ראש השנה דף ל"א ע"א וסנהדרין ז"ז ע"א ועוד) ובמדרכים, ואם כן לא שייך במציאות שיהיו לו לאדם אלפים דורות בעולם, ומדוע נקטה התורה דבר שלכאורה לא שייך שיהיה במציאות בעולם הזה.

ונראה ליישב בס"ד, בהקדס דבריו הנפלאים של הגאון הק' רבי אברהם דוד וואהרמאן אב"ד דק"ק בוטשאטש בעל ה"אשל אברהם" זי"ע, בספרו "עזר מקודש" (שלחן ערוך אבן העזר סימן כ"א ס"ק ו'), ותורף דבריו הק', מיוסדים על פי הכלל הנודע, שהאבות מוריקים לבניהם ולבני בניהם "זכות אבות". ולאחר שהוא מבאר שם כמה הלכות ומנהגים היוצאים לנו על פי הכללים של "זכות אבות" ושל "ברא מזכה אבא" ודומיהם, הוא מוכיח שם להלכה ולמעשה, שעניינים אלו נאמרים גם ב"יחוס אבות" אשר באים מאלה ה"אמהות". והוא מחדש שם חידוש נפלא אודות מידתו של הקב"ה שהוא "פוקד עוון אבות על בנים", ושהוא מעניש על חטאי האבות, שכל זה, הוא במשפחת ה"אבות" דווקא, אבל לא לכל משפחת ה"אמהות", ומשום כך, יש עדיפות ב"שושלת יוחסין" מאלה ה"אמהות", שיש בה זכויות בלבד, והיא רק לטובה, מה שאין כן ב"שושלת

יוחסין" מאלה ה"אבות", אשר יש בה גם פקידת עוונותיהם של האבות לזרעו אחריו לדורותיהם, וכמו שנאמר "ופוקד עוון אבות" וגו', "אבות" דייקא, "על שלשים ועל רבעים". עד כאן תוכן דברי פי חכם חן, ושפתים ישר.

ונמצא מעתה, שהבנים מקבלים שכר מעשיהם הטובים של אבותיהם מכל הנדלים, וגם של האבות מאלה האמהות, ולא רק של אבותיו הנאים בסדר ישר בן אחר בן בלבד. ומעתה, הכל מיושב בשר היטב בס"ד. שכן, מאלה האב הראשון שעשה מעשים טובים, אכן לא שייך שיהיה אחריו אלפים דורות, אך מאלה הנלאים הזוכים ב"זכות אבות", ואשר מקבלים שכר מעשיהם הטובים של אבותיהם, הרי יש להם הרבה יותר מאלפים דורות למעלה מהם. שכן, יש להם "זכות אבות" הנאים גם מאלה האמהות, ואם מונים ומחשיבים גם את כל האבות שמכל הצדדים, הרי יש לכל אחד ואחד הרבה יותר מאלפים דורות של אבות, ועל כן נכתב בתורה "עושה חסד לאלפים", כי זה באמת דבר שיתכן במציאות. והוא ביאור נפלא בס"ד.

ונראה להוסיף גם רמז נפלא לדברינו, בתיבות "עושה חסד לאלפים" גופא. שכן, תיבת "לאלפים" (קל"א) עולה בגימ' כמנין התיבות "אב הבא מצד האם" (קל"א), חושבנא לדין כחושבנא לדין. והיינו, שה"אב הבא מצד האם", מזכה את זכות מעשיו הטובים גם ללא אלאו בנותיו, וגם ללא אלאו בנות בניו, וזכויותיו עומדות להם לכל הדורות אחריו, עד "לאלפים". והוא רמז נעים ונחמד בס"ד.